

ESKİÇAĞ'DA BASRA KÖRFEZİ'NDE İNCİ, İNCİ AVI VE TİCARETİ ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Hatice UYANIK^{1*}

¹Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, TOKAT.

*hatice.uyanik@gop.edu.tr

+ORCID: 0000-0001-5921-0860

Öz- Zarif güzelliği, latif parlaklığı ve eşsizliğiyle bilinen inciler, denizlerin hazinesi ve tabiatın kıymetli bir hediyesi olarak vasıflandırılmış, asurlar boyunca mücevher olarak kullanılmıştır. Doğanın elinde mükemmelleşen ve en kıymetli mücevherler arasında yer alan inciler, belki de tarih öncesi dönemlerde yiyecek ve içecek arayan insanların keşfettiği ilk değerli organik taşlardı. MÖ 6. binyıldan itibaren Basra Körfezi'nde incinin keşfedildiğine ve inci avının yapıldığına dair arkeolojik veriler mevcuttur. Bu dönemde başlayan inci avı, Basra Körfezi'ndeki başlıca ekonomik aktivitelerden biri olarak 20. yüzyıla kadar önemini korumuştur. Bu çalışmanın amacı üzerinde sınırlı araştırma yapılmış olan Eskiçağ'da Basra Körfezi'nde inci, inci avı ve ticaretini arkeolojik veriler ve yazılı kaynaklar ışığında ele alarak aydınlatmaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler- Basra Körfezi, inci, sedef, istiridye, inci avı.

A GENERAL OVERVIEW ON PEARL, PEARL FISHING AND PEARL TRADE IN THE PERSIAN GULF IN THE ANCIENT AGE

Abstract- Pearls, which are known for their elegant beauty, nice luminescence, uniqueness, were are characterized as the treasure of the seas and a precious gift of nature, and have been used as jewellery for centuries. Pearls, which are the most precious jewellery that perfected in the hands of nature, were perhaps the first precious organic stones discovered by people were seeking food and drink in prehistoric times. There are archaeological data showing that pearls have been discovered in the Persian Gulf since BC 6th millennium and pearl fishing has been performed. The purpose of this study, is to try enlighten the pearl, pearl fishing and pearl trade in the Persian Gulf in the Ancient Age, on which limited research has been done, in the light of archaeological data and written sources.

Keywords - Persian Gulf, pearl, mother of pearl, oyster, pearl fishing.

1. GİRİŞ

İnci, değerli taşlar arasında bir canlı tarafından oluşturulabilen nadir örneklerdendir. Denizlerde yaşayan yumuşakçalar sınıfından kabuklu canlıların (deniz tarağı, bazı midye türleri ve özellikle istiridyeye) içinde oluşmaktadır (Lawler, 2012: 49). İncinin yumuşakçalar içinde oluşması aslında yumuşakçanın bir çeşit kendini koruma mekanizmasının sonucudur. Kabuklarının arasından içine giren bir kum tanesi ya da herhangi bir parçacık, yumuşakça tarafından yabancı madde olarak algılanır. Yumuşakça kendini koruyabilmek için bu yabancı maddeyi sert, katı, güçlü ve parlak yapıdaki sedef¹ mineraliyle sarmaya başlar. Zamanla daha çok sedefle kaplanan bu yabancı madde nihayetinde parlak, sert bir taşa dönüşür ve bu taşa inci denir (<http://bilimgenc.tubitak.gov.tr>, erişim: 23.01.2020:11:33; <https://popsci.com.tr>, erişim: 23.01.2020:12:00).

İnci, çok çeşitli yumuşakçaların içinde gelişebildiği gibi farklı su türlerinde de (soğuk-ılık, tatlı-tuzlu, akarsu-durgun) oluşabilir. Ancak hem yumuşakçanın hem de suyun türü, oluşan incinin rengini ve yapısını etkileyen faktörler arasındadır. Bu nedenle inciler, çok çeşitli büyüklüklerde, şekillerde (daire, yarı yuvarlak, armut biçimli, barok vs.) ve renklerde gelişebilir. İncilerin rengi genellikle sedef renginde olup bunun yanı sıra siyah, pembe, beyaz, gri, yeşil, altın ve sarı renkte olanları da mevcuttur (Bowen, 1951:162). İncinin oluşumu ise uzun yıllar almaktadır². İncilerin oluşması gibi onların suyun altından çıkartılması da çok kolay değildir. İnci avcılığı çeşitli riskleri içinde barındıran, cesaret ve tecrübe isteyen bir iştir. Dolayısıyla incilerin doğal güzelliklerinin yanı sıra doğada nadir bulunmaları, elde edilmelerinin çok zor ve zahmetli olması, onları çağlar boyunca özel ve değerli kılmıştır. Bu nedenle inciler, maddi değerlerinin yanı sıra tarih boyunca edebiyatta, mitolojide, efsanelerde ve hatta kutsal kitaplarda dahi önemle yer almıştır.

Çok eski zamanlardan itibaren inci yataklarının bolluğuyla ve en iyi incileriyle dikkat çekmiş olan Basra Körfezi ve özellikle Bahreyn, 20. yüzyılın ortalarına kadar bu özelliklerini korumayı başarmıştır (Plin. NH. IX-LIV.106; Bowen, 1951: 166; Matlins, 2008: 5). Basra Körfezi'nin deniz tabanının jeolojik oluşumu, ısı ve sığılığı, onu inci istiridyelerinin varlığı için en iyi yerlerden biri yapmaktadır (Al-Maani ve Alsharari 2014: 45). Basra Körfezi dışında İskandinav Fiyortları ve Mississippi Nehri gibi dünyanın farklı yerlerinde de inci bulunabilmektedir. Hatta Hindistan sahilleri inci yatakları bakımından oldukça yoğun olup, en büyük incilerin bazıları da Pasifik Okyanusu'ndan gelmektedir (Lawler, 2012: 48). Sri Lanka, Avustralya, Massawa, Jolo, Filipinler, Tahiti ve Endonezya'da inci

bakımından zengin merkezler arasındadır (Stiles vd., 1943: 70). Ancak Basra Körfezi'nde bulunan incilerin hem kalite hem de miktar bakımından zenginliği, burayı dünyadaki diğer inci merkezlerinden üstün kılmaktadır (Kunz ve Stevenson, 2001:65; Goswami, 2010-2011: 928; Lawler, 2012: 48; Hightower, 2013: 48).

MÖ 6. ve 5. Binyıllarda Basra Körfezi'nde İnci, İnci Avı ve Ticareti

Arkeolojik araştırmalarda tespit edilen ve dünyanın en eski incisi olarak tarihlendirilen inci, Basra Körfezi'nde bulunmuştur. Birleşik Arap Emirlikleri'ne (BAE) bağlı Abu Dabi Emirliği'nin batı kıyılarında yer alan Marawah Adası'ndaki Neolitik yerleşmede bulunan bu doğal pembe inci³, C-14 ölçümlerine göre MÖ 5800-5600'lere tarihlenmektedir (<https://gulffnews.com>, October, 20.2019: erişim 27.01.2020; <https://www.bbc.com>, 21 October 2019; erişim: 27.01.2020; Beech vd, 2019: 11). Marawah Adası'ndaki bu buluntudan önce de dünyanın en eski incisi yine BAE'de bulunmuştur. BAE'de Ummül-Kayveyn 2'de bulunan bu inci (Philips, 2002: 178) ise MÖ 5500'e tarihlendirilmiştir (Charpentier vd., 2012: 2).

Basra Körfezi'nde yer alan Marawah Adası ve Ummül-Kayveyn 2'de bulunan incilerin yanı sıra Doğu ve Güneydoğu Arabistan'da⁴, Orta ve Geç Neolitik Dönem'e (MÖ 6.-5. binyıl) ait merkezlerde çok sayıda inci tespit edilmiştir. Dünyanın en eski incilerinin bulunduğu bu yerleşmeler "Neolitik Arap" diye adlandırılan avcı, toplayıcı, çobanlık yapan ve balık avlayan topluluklar tarafından oluşturulmuştur (Carter, 2005:162; Charpentier vd, 2012: 1; Merry ve Charpentier, 2013: 76). Dolayısıyla bu eski yerleşmelerdeki arkeolojik incilerin yoğunluğu, inci avının⁵ Basra Körfezi ve çevresinde MÖ 6. binyıla kadar dayandığını ve bilinçli olarak yapıldığını göstermektedir⁶. Basra Körfezi kıyıları zengin inci yataklarına sahip olduğundan ilk ekonomik aktiviteleri arasında balıkçılığın⁷ yer aldığı bölge halkının bu taşlardaki güzelliği ve değeri bu kadar erken keşfetmeleri ve bunları büyük miktarlarda toplamaları oldukça doğal bir gelişmedir. İnci, doğanın onlara sunmuş olduğu bir armağandır.

Aşağı Körfez'de BAE'nin Şarika Eyaleti'nde sahilden uzak iç kısımlarda yer alan Jebel Buhais 18'de⁸ yapılan kazılarda Neolitik Dönem'e ait mezarlarda akik boncuk gibi değerli ürünlerin yanı sıra 62 adet inci⁹ (MÖ 5200-4000) bulunmuştur (Kiesewetter, vd, 2000; de Beauclair 2008). Jebel Buhais 18'deki inci ve sedef buluntular incelendiğinde üzerlerinde deliklerin mevcut olduğu görülmüştür¹⁰.

¹ Sedef minerali yumuşakçalar tarafından kabuğunun iç katmanını korumak amacıyla üretilir ve argonit adı verilen bir çeşit kalsiyum karbonat kristalinden oluşur (<http://bilimgenc.tubitak.gov.tr>, 23.01.2020: 11.30).

² Yumuşakçaların dikkate değer büyüklükte bir inci üretmesi 3-4 yılı, büyük bir inci üretmesi 7 yılı bulabilmektedir (Stiles vd,1943:74).

³ Bu inci, Marawah Adası'ndaki Neolitik yerleşmede yapılan kazılarda, kazı alanının C bölgesinde oda 5'te bulunmuştur. Kazı ekibi bu inci dışında oda 6'da bir inci daha bulmuştur. Ancak oda 6'da bulunan inci diğer inci kadar iyi korunamamıştır (Beech vd. 2019: 7, 8,11).

⁴ İnci buluntularının yerleri için bkz. Tablo 1- Arabistan ve Mezopotamya arasında keşfedilen MÖ 6-4. binyıllarına ait inciler (Charpentier vd., 2012: 2). MÖ 5. binyılda Hürmüz Boğazı'nın her iki tarafında da inci avı yapılmıştır (Mery ve Charpentier, 2013: 77).

⁵ İnci avı, yılın belirli dönemlerinde yapılan sezonluk bir iştir. İnci avlama sezonuna dair en erken bilgiler Ortaçağ kaynaklarından gelmektedir. Ortaçağ seyyahlarından Mes'ûdi, Basra Körfezi'nde (Fars Denizi) inci avının havalardan ısınmaya başladığı Nisan ayının ilk gününden başlayarak, Eylül ayının son gününe kadar devam ettiğini ve bunun dışındaki aylarda inci avlanılamayacağını belirtmiştir (el-Mesudi, 1973:168). İbn-Batuta ise seyahatnamesinde Basra Körfezi'nde Nisan ve Mayıs ayında inci avlanıldığını yazmış ve nasıl avlanıldığı hakkında da bilgi vermiştir: "Avcılar dalacakları zaman yüzlerine kaplumbağa kabuğundan yapılmış bir maske geçiriyorlar. Yine aynı kabuktan yaptıkları makasa benzer bir aletle burunlarını bağlıyorlar. Sonra ellerine bir ip bağlayıp suya dalyorlar. Aralarında bir-iki saat suda kalan varmış. Dalgıç denizin dibine varınca orada küçük taşlar arasında kuma yapışık sedefleri eliyle yahut getirdiği keskin demirle koparırdıktan" sonra boynunda asılı deri torbaya doldurur her birini. Neferi daralınca ipi

sallar. Sahilde ipin ucundan tutan adamlar titreşimi hissedip adamı kayığa çıkarırlar. Sedefler açılır, kenarlarındaki etler bir demirle parçalanır. Havayla temas eder etmez bu sedef [içleri] katlıyor ve inciyi dönüştürüyorlar" (İbni Batuta, Seyahatname. 393).

⁶ Basra Körfezi'nin batı ve güney sahillerinde MÖ 6-5. binyıllara ait incilerin varlığı bilinirken, Körfez'in doğu kıyılarında (İran) herhangi bir arkeolojik veri yoktur. Bu dönemde İran sahillerinde de inci avı yapıyor olmalıydı (Paterson, 2018: 178). Basra Körfezi'nde inci yatakları daha çok Arabistan sahillerinde yoğunlaşmıştır. Ancak az da olsa İran kıyılarında da inci yatakları olduğu bilinmektedir (Bowen, 1951: 166). Nitekim antik yazar Plinius'un eserinde inci avının yapıldığı belirttiği Stoidis Adası (Plin. NH. IX-LIII. 105), Basra Körfezi'nde Hürmüz Boğazı'nın biraz batısında İran kıyılarında yer almaktadır (Donkin, 1998: 80, 81). Bununla birlikte İran sahilinde yer alan eski kaynaklarda "Leyan" olarak geçen ve bugün ki "Buşehr" kenti de Sasaniler döneminde önemli bir inci ticaret merkezi olarak bilinmektedir (Altungök, 2015: 321). Ancak bugüne kadar İran kıyılarında arkeolojik inci ele geçmemiştir. İncilerin ortaya çıkmaması da bölgede detaylı bir kazı çalışması yapılmamasıyla açıklanabilir.

⁷ Neolitik Arabistan ekonomisinde sedef önemli bir yer tutmaktaydı. Büyük balıkları avlamak için yapılan kancalarda sedef kullanılmıştır (Mery vd, 2008: 16).

⁸ Jebel Buhais halkı mevsimlik olarak kıyıda yaşamış ve ölümlerini iç kesimde yer alan mezarlık alanına nakletmişlerdir (Mery ve Charpentier, 2013: 76).

⁹ Jebel Buhais 18'de de ele geçirilen incilerden bir tanesi diğerlerinden farklı olarak bir kadın cesedinin çenesinde üst dudakının içerisine yerleştirilmiş şekilde bulunmuştur (Kiesewetter vd. 2000: 142). Bu durum ise incinin, ölü merasimleriyle ilgili olabileceğini akla getirmektedir (de Beauclair, 2008: 13).

¹⁰ Jebel Buhais 18'de yarı delinmiş inciler ekrekle, tam delinmiş olanlar bayanlarla eşleştirilmiştir (Mery ve Charpentier, 2013: 76).

İncilerin delinmiş olması, onların yerli halk için bireysel süslenmenin bir parçası olabileceğinin ve aynı zamanda bu nesnelerin bir işlem geçirdiğinin kanıtıdır. Jebel Buhais 18'deki bu delikli incilerin yanı sıra As Sabiyah H3'te (Kuveyt) tespit edilen mücevher atölyesinin¹¹ varlığı ve bu atölyede delinmiş bir inciye rastlanması, inci ve sedefin bölge halkı için Neolitik mücevher geleneğinin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir (Carter, 2005:163).

BAE'de yer alan Jebel Buhais, Faya ve Ummül-Kayveyn 2'deki incilerin mezarlarda ölü hediyesi olarak bırakıldığı anlaşılmıştır. Doğada kendiliğinden meydana gelen bu değerli taşların gizeminden ve güzelliğinden etkilenen bölge halkı, muhakkak ki bu taşları anlamlandırmaya çalışmıştır. İncilerin hem günlük hayatta kullanılması hem de ölü hediyesi olarak mezarlara bırakılması, bölge halkları için incilerin bireysel süslenmenin bir parçası olmanın yanı sıra dini ve törensel bir anlam taşıdığını akla getirmektedir (de Beauclair, 2008: 13; Charpentier vd., 2012: 1). Bölge halkının o dönemde inciye yükledikleri dini anlamların temelinde ise muhtemelen incinin yeniden doğuşu temsil ettiği, kutsal olduğu veya insan bedenini ve ruhunu koruyucu bir güce sahip olduğu gibi birtakım düşünceler yatmaktadır.

Bahreyn, Katar ve Suudi Arabistan'ın doğu sahilleri boyunca Mezopotamya kökenli Ubeyd seramiklerinin ele geçirilmesi, Basra Körfezi'nde, Arabistan sahilleri ile Güney Mezopotamya arasında körfez içi bir ticari ilişkinin var olduğunu açıkça göstermektedir (Carter, 2010: 347; Reeler ve al Shaikh, 2011: 46). Bazı araştırmacılar, Mezopotamya ve Basra Körfezi arasında inci ticaretinin de aynı zamanda (MÖ 6./5. binyıl) geliştiğini, Ubeyd çanak çömleğine karşılık değiştirilen ürünler arasında incinin de olabileceğini ileri sürmektedirler (Oates vd. 1977: 233; Uerpman ve Uerpman 1996: 135; Carter ve Crawford, 2002: 18; Carter, 2006: 60; Reeler ve al Shaikh, 2011: 49; Drechsler, 2011: 79; Carter, 2018: 50; <https://www.bbc.com>, 21 October 2019, erişim: 27.01.2020). Daha önce de belirtildiği üzere Neolitik Arabistan kıyılarında incilerin bilinçli olarak avlanıldığı göz önüne alındığında, bu organik taşların uzak mesafe deniz ticaret ağıyla özellikle de Arabistan ve Güney Mezopotamya arasında gerçekleşen ticaretle eşleştirilmesi mümkündür (Lawler, 2012: 49; Charpentier vd., 2012: 5). Ancak Ubeyd Dönemi'ne ait Güney Mezopotamya kentlerinde yapılan kazılarda henüz bir incinin ele geçirilmemiş olması (Carter, 2006: 60) bu bağlamda dikkat çekici ve düşündürücüdür. Ubeyd Dönemi'nde gerçekten inci ticareti yapılmış ise bu durum iki türlü açıklanabilir. Bunlardan birincisi, inciler doğası gereği kırılğan malzemeler olduğu gibi toprak altında kaldığında orijinalliğini koruyamayabilir, çürüyebilir ve bu nedenlerle günümüze kadar ulaşamamış olabilir. İkincisi, bu inciler günümüze kadar ulaşmış fakat henüz gün yüzüne çıkarılmamış olabilir. Bu durum ise bölgede yapılan kazı çalışmalarının sayısının azlığı ve Carter'ın da ileri sürdüğü gibi incilerin çok dikkatli bir kum eleme yöntemiyle bulunabileceği ve Mezopotamya'daki Ubeyd şehirlerinde böyle hassas bir kazı çalışması olmamasıyla açıklanabilir (Carter, 2005: 164 dp.21). Dolayısıyla incinin bu uzak mesafeli ticaret ağındaki kesin yerini söyleyebilmek için Güney Mezopotamya'da çok daha fazla yerleşmede kazı çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Drechsler, 2011; Lawler, 2012: 49).

MÖ 4. ve 2. Binyıllar Arasında Basra Körfezi'nde İnci, İnci Avı ve Ticareti

MÖ 4. binyılda Basra Körfezi ve çevresine ait en eski inci örneği, Mezopotamya'da Uruk IV'te tespit edilen Arkaik döneme (MÖ 3200-3000) ait küçük bir inci dizisidir (Heinrich, 1936: 42 and Pl. 37 (top); Howard-Carter, 1986: 308; Donkin, 1998: 44). Basra Körfezi'nde bu buluntunun dışında MÖ 4. binyıla ait herhangi bir veri yokken Umman Denizi¹² sahillerindeki yerleşmelerden ve mezarlardan¹³ inciler ele geçirilmiştir (Carter, 2005:165; Charpentier vd., 2012: 2). Moorey, Basra Körfezi ticareti kapsamında bakırın Umman'dan Mezopotamya'ya getirilmesine dayanarak, Uruk IV'te bulunan incilerin de Umman'dan getirilmiş olabileceğini ileri sürmektedir (Moorey, 1999: 93). Mezopotamya kaynaklarında ticaret yapılan merkezler arasında Dilmun (Bahreyn), Magan (Umman), Meluhha (İndus Vadisi) sıklıkla geçmektedir (Uyanık, 2019: 400). Bu merkezlerden Magan yani bugün ki Umman, Erken Bronz Çağı boyunca Mezopotamya'nın başlıca bakır kaynakları arasında yer almaktadır. Bu açıdan ele alındığında Uruk IV'te bulunan incilerin, Umman'dan getirilmiş olması ihtimal dahilinde olsa da hâlihazırda incilerin tam olarak hangi merkezden getirildiği bilinmemektedir. Ancak kesin olan bir şey var ki, o da bu dönemde Basra Körfezi ticaretinde incinin ticari meta olarak rol oynadığıdır.

MÖ 4. binyılda olduğu gibi MÖ 3. ve 2. binyıllarda da Basra Körfezi ve çevresinde inci buluntularının varlığı sınırlıdır¹⁴ (Donkin, 1998: 45). Bu incilerin bir kısmının sahilden uzak iç kesimlerde yer alan İran, Mezopotamya şehirlerinde ele geçirilmiş olması, incilerin ticari ilişkiler yoluyla bu merkezlere taşınmış olabileceğini göstermektedir. Nitekim Mezopotamya, İran ve Basra Körfezi arasında MÖ 3. ve 2. binyıllarda geniş çapta bir ticari ilişkinin mevcudiyeti bilinmektedir.

MÖ 6. binyıldan itibaren Basra Körfezi ve çevresinde incilerin, arkeolojik olarak varlığı bilinmesine rağmen Eski Yakınoğu kaynaklarında ve çivi yazılı tabletlerde kesin olarak inciye karşılıyan bir kelime bulunamamıştır (Donkin, 1998: 49). Ancak MÖ 3. ve 2. binyıllara ait Mezopotamya tabletlerinde "balık gözü"¹⁵ diye adlandırılan, egzotik bir nesne geçmektedir ve bu nesne, Dilmun'dan Ur kentine ithal edilen değerli ürünler arasında sayılmaktadır (Oppenheim, 1954: 7; Kınal, 1983: 161,162). Hindistan, Japonya ve Eski Batı¹⁶ kaynaklarında inci, "balık gözü" ile tanımlanmış (Oppenheim,1954: 7; Donkin, 1998: 49, 50) olmasına rağmen Mezopotamya kaynaklarında geçen bu kelimenin "balık gözünün" tam olarak hangi nesneyi karşılıdığı hakkında bilim adamları arasında bir ittifak bulunmamaktadır (During Casper, 1983: 24). Ancak bu nesnenin, incileri ima edebileceği düşünülmektedir (Lawler, 2012: 50).

Mezopotamya kaynaklarında inciye tam olarak karşılıyan kelime tespit edilememiş olmasına rağmen, Gilgamiş Destanı'nda inci dalcılarının kullanmış oldukları teknikleri çağırıştıran birtakım ifadeler yer almaktadır. Destanda Gilgamiş, "ölümsüzlük otu"nu ararken denizin dibine dalmak için ayağına ağır taşlar bağlar. Gilgamiş'in ölümsüzlük otunu ararken bağladığı bu ağır taşlar, inci avcılarının kullandığı taş ağırlıkları anımsatırken; yine destanda geçen Gilgamiş'in dalış tekniği ise inci avcılarının dalış tekniklerini akla getirmektedir. Hatta Donkin, Gilgamiş'in denizin dibinde

¹¹ Arkeolog R. Carter ve ekibi, As Sabiyah'ta (Kuveyt) bir Neolitik mücevher atölyesinde kazı yapmıştır. Ekip, tüm boncukların ve işlenmiş taşların toplanmasına büyük özen göstermiştir. Buluntular arasında delinmiş küçük bir inciye de rastlanmıştır. Mücevher olarak kullanıldığı anlaşılan bu inci ve onunla birlikte bulunan organik malzemenin C-14 metodu ile ölçümü sonucunda adı geçen atölye MÖ 5300'e tarihlendirilmiştir (Carter ve Crawford, 2002: 12).

¹² Umman Denizi'ndeki inci buluntularının yerleri için bkz. Tablo 1- Arabistan ve Mezopotamya arasında keşfedilen MÖ 6-4. binyıllarına ait inciler (Charpentier vd., 2012: 2).

¹³ MÖ 4. binyılda gömü uygulamaları değişmiştir. İnciler eskiden olduğu gibi ölümlerin yüzüne değil de ellerine yakın yerlerde bulunmuştur. Ra's al-Hamra 5'teki (Umman) 37 ve 86 numaralı mezarlarda, bir kadın ve erkeğin sağ elinde delikli bir inci tuttuğu görülmüştür (Salvotari, 2007).

¹⁴ Donkin, bu dönemde tespit edilen incilerin buluntu yerlerinin listesini vermiştir. Buluntu yerleri için bkz. Donkin, 1998: 42-45.

¹⁵ Bazı araştırmacılar çivi yazılı tabletlerde geçen "balık gözü" teriminin inciye değil de "göz taşı" diye adlandırılan akik grubu bir taşı karşılığını ileri sürmüşlerdir (Howard-Carter, 1986: 309; Moorey, 1999: 93).

¹⁶ Atheneus, Deipnosophists, III- 401; Theophrastus, On Stones- De Lapidibus, 36.

bulduğu ölümsüzlük otunun da inci¹⁷ olabileceğini ileri sürmektedir (Donkin, 1998: 48). Destanın ilgili satırları şu şekildedir:

“o ağır taşları [ayağına] bağladı
Ve ağır taşlar onu aşağı çekti ... okyanusun aşağısına
O bitkiyi aldı ve çekti [o onu ayağa kaldırdı]
[Ayağından] ağır taşları kesti
Ve deniz onu kıyıya attı” (The Epic of Gilgamesh, XI 270)

İtalyan seyyah Ludovico di Varthema, 1508 yılında Hürmüz Adası¹⁸ çevresinde yapılan inci avcılığına dair gözlemlerine eserinde yer vermiştir. Seyyahın anlatmış olduğu inci avcılarının kullanmış olduğu teknik ise uzun yıllar Basra Körfezi’nde kullanılan bir teknik olup aynen Gilgamesh Destanı’nda tarif edilen Gilgamesh’in dalışına benzemektedir:

“Balıkçılardan biri boynuna bir çuval asıyor, ayaklarına büyük bir taş tutturuyor ve aşağıya iniyor- su altında yaklaşık 15 adım, yapabildiği kadar orada kalacak-, inci taşıyan istiridyeleri arayarak bulunduğu kadarını çuvala koyuyor. Balıkçı artık daha fazla kalamayacağını anladığında, ayağına bağlı taşı atar ve kayığa bağlı halatlarından biri sayesinde yukarı çıkar” (Ludovico di Varthema, 1863: 95).

MÖ 1. Binyılda Basra Körfezi’nde İnci, İnci Avı ve Ticareti

MÖ. 1. binyıla ait Mezopotamya yazılı kaynaklarında (Yeni Babil ve Yeni Assur) tam olarak inciyi karşılayan bir kelime tespit edilememiştir. Ancak bu döneme ait belgelerde geçen “deniz ürünü, deniz hediyesi, denizlerin hazineleri” gibi tabirlerin inci için kullanılmış olması ihtimal dahilindedir.

II. Aşurnasirpal (MÖ 858-824) dönemine ait bir yazıtta alınan vergiler arasında “denizlerin ürünü” ifadesi geçmektedir (Oppenheim, 1969: 276).

Nabopolassar (MÖ 625-605) döneminde yapılan seferlerin birinde ganimet olarak ele geçirilen ürünlerin listesinde “denizlerin hazineleri” geçmektedir: “altın, gümüş, değerli taşlar, bronz, değerli ahşaplar, dağların ürünleri ve denizlerin hazineleri-değerli olan herşey” (Harper, 1899:3).

MÖ 1. binyıla gelindiğinde Basra Körfezi çevresinde inci ve inci avının varlığına dair arkeolojik verilerin sayısında ciddi bir artış gözlenmektedir¹⁹. Bu durum Basra Körfezi ve çevresindeki ticari ilişkilerin yoğunluğuyla ve inciyeye olan talebin artmasıyla açıklanabilir.

MÖ 1. binyıla ait en dikkat çekici inci örnekleri İran’dan gelmektedir. 1901 yılında Susa’da yapılan kazı çalışmalarında arkeolog M. J. De Morgan, Akamenid dönemine (MÖ 350) ait bir kadın lahitinde altın ve değerli taşlardan oluşan takılar ortaya çıkarmıştır. Ayrıca lahitin içinde yaklaşık 238 adet inciden oluşan üç dizi bir kolye bulunmuştur. Oldukça kötü durumda olan incilerin bir kısmı daha dokunulduğunda ufalanmıştır. Morgan’a göre bu kolyenin orijinali 400-500 inciden oluşmaktadır (Morgan, 1905: 51-52, pls. II, V).

Antik Kaynaklar Işığında Basra Körfezi’nde İnci, İnci Avı ve Ticareti

Basra Körfezi’ndeki inci ve inci avı hakkında doğrudan bilgi veren en eski yazılı kaynaklar Geç Klasik yazarlar tarafından kaleme alınan eserlerdir. Bu eserler doğrultusunda MÖ 4. yy.dan MS 2. yy.a kadar Uzakdoğu, Ortadoğu ve özellikle de Basra Körfezi’ndeki inci ve inci avı hakkında bilgi edinebilmek mümkündür.

MÖ 371-287 yılları arasında yaşamış olan antik yazar Theophrastus, *Taşlar Üzerine* adlı eserinde değerli bilgiler vermektedir. Theophrastus, eserinde incilerin Hindistan ve Basra Körfezi’nde oluştuklarını, çok beğenilen taşlar arasında yer aldıklarını, kolye yapımında kullanıldıklarını, doğası gereği yarı saydam bir taş olduklarını yazmıştır. Theophrastus ayrıca incinin kabuklu bir deniz hayvanında yetiştiğini de belirtmiştir (Theophrastus, *On Stones- De Lapidibus*, 36; Athenaeus, *Deipnosophists* III -401).

Yunan coğrafyacı Charax’lı Isidoros (MÖ I.- MS I.yy) ise, Basra Körfezi’nde incilerin bol miktarda bulunduğu bir adadan (muhtemelen Bahreyn) bahsetmektedir. Yazar ayrıca incilerin yumuşakçaların içinde nasıl oluştuğu hakkında detaylı bilgi vererek, en parlak ve büyük olan saf incilerin okyanusun dibindeki yumuşakçalarda yetiştiğini ve suyun yüzünde yetişen ve güneşin ışınlarını direkt alan yumuşakçalardaki incilerin ise kalite bakımından daha düşük nitelikte olduğunu yazmıştır. Adada yerlilerin inci avlamak için 20 fathom²⁰ derinliğe daldığını ve adanın çevresinin bu işte kullanılan bambu sallarla çevrili olduğunu, suyun altından istiridyeyi çıkarma işinin çok tehlikeli olduğunu bazen sakatlıkla bazen de ölümlerle sonuçlanabileceğini not etmiştir (Isidorus of Charax, *Parthian Stations*, 20; Athenaeus, *Deipnosophists*, III 93, 94).

Basra Körfezi’ndeki inci üzerine en kapsamlı bilgi, antik yazar Athenaeus’un *Deipnosophists* adlı eserinde bulunmaktadır. Athenaeus²¹ (MS 170-230), o dönemde inciyeye çok rağbet olduğu için eserinde özellikle bahsetmek istediğini belirtmiştir.

Athenaeus, Androsthene’sin Hindistan yolculuğunda inci üzerine yapmış olduğu gözlemleri aktarmıştır. Buna göre Androsthene’s, incinin yumuşakçanın (istiridyeye) içinde nasıl meydana geldiğini ve yumuşakçanın özelliklerini, oluşan incinin bazen altına çok benzediğini hatta altın ile yan yana getirildiğinde kolayca ayırt edilemeyeceğini, bazen bir gümüş görüntüsünde bazen de bir balık gözünü andıran mükemmel beyazlıkta olduğunu bildirmiştir. Yazar ayrıca incinin Küçük Asya’da, İran’da ve Yukarı Asya’da çok değerli olduğunu ve değerinin altınla belirlendiğini not etmiştir (Athenaeus, *Deipnosophists*, III- 401).

Athenaeus’un Mitylene’li Chares’ten aktardığına göre Chares, Hint Okyanusu, Basra Körfezi kıyılarında istiridyelerin var olduğunu, bu istiridyelerin içinde beyaz ve çok hoş bir cisim (inci) oluştuğunu, oluşan incilerin takı yapımında kullanıldığını, tüm Asya halkının onlara altından yapılmış nesnelere daha fazla değer verdiğini bildirmektedir (Athenaeus, *Deipnosophists*, III- 401).

İncilerin değeri hakkında bir bilgi de yaşlı Plinius’tan (MS 23-79) gelmektedir. Plinius’a göre incilerin parlaklığı, büyüklüğü yuvarlaklığı, pürüzsüzlüğü ve ağırlığı incinin değerini belirleyen kriterler arasındadır. Roma lüksünün onlara “*margarita*” yani eşsiz

¹⁷ Donkin, Arap, Fars ve Hint formüllerinde geçen incinin tıbbi özelliğinin, Gilgamesh’in incinin yaşam kalitesini artırabilme düşüncesine sevk etmiş olabileceğini ileri sürmüştür (Donkin, 1998: 489).

¹⁸ Basra Körfezi’nin girişinde İran’a bağlı bir ada. Seyyah, bu adadan üç günlük mesafede dünyanın en büyük incilerini avladıklarını yazmıştır (Ludovico di Varthema, 1863: 95).

¹⁹ Carter, MÖ 1. binyılda Basra Körfezi ve çevresindeki arkeolojik buluntuların bir listesini eserinde vermiştir. İncilerin buluntu yerleri için bkz. Carter, 2005: 202, 203.

²⁰ Fathom: su derinliğini ölçmek için kullanılan bir birim 1,8 metre veya 6 fit’e eşittir.

²¹ Athenaeus, MS 3. yy. başlarında kendinden önceki Grek yazarlardan da alıntı yaparak *Deipnosophists* adlı eserini yazmıştır. Athenaeus, Theophrastus’un *Taşlar Üzerine*; Androsthene’sin Hindistan Seyahati; Mitylene’li Chares’in İskender Masallarının Yedinci Bölümü ve Charax’lı Isidorus’un Parthia Betimlemesi eserlerinden alıntı yaparak inci hakkında geçen bilgileri kendi eserinde derlemiştir (Athenaeus, *Deipnosophists* III- 401).

taşlar ismini vermesinin nedenini, birbirine tamamen benzeyen iki inci bulunmamış olmasına bağlamaktadır (Plin. NH. IX-LVI.112-114). Plinius, Roma toplumunda en değerli emtianın inci olduğunu ve incilerin büyük oranda Hint Okyanusu'ndan getirildiğini yazmıştır. Bunun yanı sıra Stoidis ve Seylan Adası'nda (Sri Lanka) az sayıda da olsa inci olduğunu ve Basra Körfezi'nin Arap kıyılarındaki incilerin parlaklığından dolayı özellikle övüldüğünü iddia etmiştir (Plin. NH. IX- LIII. 105, LIV. 108). Ayrıca Plinius, Arabistan'ın bir kısmına "*mutlu ülke*" denilmesinin sebebinin Basra Körfezi'nden çıkarılan inciler olduğu kanaatindedir (Plin. NH. XII. XLI. 83).

Bir Yunan denizci tarafından yazılan Periplus Maris Erythraei'de (MS 60), Basra Körfezi'nin güney kıyılarındaki (Katar ve Dubai arasında), büyük inci yataklarının var olduğu geçmektedir (The Periplus Maris Erythrae 35: II. 26-27).

Antik yazarların eserlerinden anlaşılacağı üzere yazarlar, o dönemde incinin nasıl oluştuğu, kalitesi, özellikleri, nerelerde bulunduğu ve nasıl avlanıldığı hakkında teferruatlı bilgiye sahipti. Ayrıca o dönemde incinin Ortadoğu'da nadide ve pahalı bir mücevher olarak görüldüğü ve ticaretinin yapıldığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Basra Körfezi'nde yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda incinin MÖ 6. binyıldan itibaren bilindiği, özellikle Körfez'in batı ve güney kıyılarındaki inci avının yapıldığı anlaşılmaktadır. Coğrafi faktörlerin Basra Körfezi'nde, inci avının bu kadar erken tarihlerde başlaması bakımından büyük bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Basra Körfezi'nde yaşayan topluluklar, incileri belki başlangıçta gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla balıkçılık yaparken tesadüfi keşfetmiş olabilir. Ancak Basra Körfezi ve çevresinde MÖ 6. binyıla ait çok sayıda arkeolojik inci ele geçirilmiş olması, belki de tesadüfi başlayan inci avının bu dönemde artık bilinçli olarak yapılmaya başladığını göstermektedir. Bu nedenle balıkçılığın yanı sıra inci avcılığı da bölgenin en eski uğraşları arasında zikredilebilir.

Basra Körfezi'nde inci avının başlangıcının MÖ 6. binyıla kadar gittiği bilinmekle birlikte inci avının Eskiçağ boyunca devam ettiği hatta ticaretinin de yapıldığı arkeolojik veriler ışığında anlaşılmaktadır. Ancak Eskiçağ'da Basra Körfezi'ndeki inci avı ve ticareti hakkında MÖ 4. yy.a gelinceye kadar doğrudan bilgi veren yazılı kaynak yoktur. Bu durum tarihsel süreç içerisinde Basra Körfezi'ndeki inci avı ve ticareti hakkında detaylı bilgi edinmemizi engellemiştir. Sınırlı veriler ışığında da olsa incinin Eski Yakınoğu ve Ortadoğu'da mücevher yapımında tercih edilen değerli taşlar arasında yer aldığı, ticaretinin tam olarak ne zaman başladığı tespit edilemeye de incinin Basra Körfezi ticaretinde ticari meta olarak rol oynadığı söylenebilir. Buluntu yerlerine istinaden incilerin hem günlük hayatta hem de ölü hediyesi olarak kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum ise incilerin statü eşyası olmasıyla ve diğer değerli taşlarda olduğu gibi eski toplulukların bunlara birtakım sembolik değerler yüklemesiyle açıklanabilir.

Basra Körfezi'ndeki inci ve inci avı hakkında detaylı bilgi veren en eski yazılı kaynaklar antik yazarların eserleridir. Bu eserler sayesinde o dönemde yaşayan insanların inci ve inci avı hakkında ne tür bilgiye sahip oldukları öğrenilmektedir.

Sonuç olarak Basra Körfezi ve çevresinde Eskiçağ'da başlayan inci avı ve ticareti, geçen yüzyıla kadar bölge halkı için önemli bir ekonomik aktivite olarak devam etmiş, Basra Körfezi her daim incileriyle ünlü kalmıştır.

KAYNAKÇA

- Al-Maani, A., Alsharari S. (2014). "Pearl Trade in the Persian Gulf During the 19th Century", *Asian Culture and History*, V. 6: 43-52.
- Altungök, A. (2015). *İslam Öncesi İran'da Devlet ve Ekonomi-Sasani Dönemi- (M.S. 226-652)*. İstanbul.
- Athenaesus, *The Deipnosophists*, (Çev. C. D. Yonge,) 1927, (Loeb Classical Library).
- Beech, M. J., Howard Cuttler, R. T., Al Kaabi, A. K., El Faki A. A., Martin J., al Hameli N. H., Roberts, H. M. Spencer, P., Tomasi, D., Brunet O., Crassard R. (2019). "Excavations at MR11 on Marawah Island (Abu Dhabi, UAE): New Insight into The Architecture And Planning Of Arabian Neolithic Settlements And Early Evidence For Pearling", *Arabian Archaeology and Epigraphy*: Wiley, 1-13.
- Bowen, R. L. (1951). "The Pearl Fisheries of Persion Gulf", *Middle East Journal*, V. 5., N.2: 161-180.
- Carter, R. A. (2005). "The History and Prehistory of Pearling in the Persian Gulf", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, V. 48, N. 2:139-209.
- Carter, R. A. (2006). "Boat Remains and Maritime Trade in the Persian Gulf During The Sixth and Fifth Millennia BC", *Antiquity*, V. 80/307: 52-63.
- Carter, R. A. (2010). "The Social and Environmental Context of Neolithic Seafaring in the Persian Gulf". *The Global Origins (and Development) of Seafaring I*, eds. Anderson, A. Barrett, J. H., Boyle, K.V., McDonald Institute of Archeological Research: Cambridge, 191-202.
- Carter, R. A (2018) "Globalising Interactions in the Arabian Neolithic and the 'Ubaid". *Globalization in Prehistory: Contact, Exchange, and the 'People Without History*, eds. Boivin, N and Frachetti, M, Cambridge University Press: Cambridge, 43-79.
- Carter, R. ve Crawford, H. (2002). "The Kuwait-British Archaeological Expedition to As Sabiyah: Report on the Fourth Season's Work", *Iraq*, LXIV: 1-13.
- Charpentier, V., Philips, C. S., Mery, S. (2012). "The Pearl Fishing in the Ancient World: 7500 BP", *Arabian Archaeology and Epigraphy*, 23: 1-6.
- de Beauclair, R. (2008). "La Parure Funéraire de la Nécropole Néolithique d'al-Buhais 18" (Émirats Arabes Unis), *Préhistoires Méditerranéennes*, 1-17.
- Donkin, R. A. (1998). *Beyond Price. Pearls and Pearl-Fishing: Origins to the Age of Discoveries*, Philedelphia: American Philosophical Society.
- Drechsler, P. (2011). "Places Of Contact, Spheres Of Interaction. The 'Ubaid Phenomenon in The Central Gulf Area as Seen From a First Season Of Reinvestigations at Dosariyah (Dawsāriyyah), Eastern Province, Saudi Arabia", *Proceedings of the Seminar for Arabian Studies*, V. 41: 69-82.
- During Casper, E. C. L. (1983). "Corals, Pearls And Prehistoric Gulf Trade". *Proceedings of the Seminar for Arabian Studies*, Vol. 13, Proceedings of the Sixteenth Seminar for Arabian Studies held at Oxford on 20th - 22nd July 1982, 21-29.
- el-Mes'udi (Ali b. Hüseyin), (1973). *Mürücu'z-Zeheb ve Me'adinü'l-Cevher fi't-Tarih*, C. IIV, Beyrut,
- Goswami, C. (2010-2011). "Pearls, Pearlors and Indian Pearl Traders in The Persian Gulf", *Proceedings of the Indian History Congress*, V. 71: 928-940.
- Harper, R. F. (1899). "King of Babylon (604-561 B.C.)" *The Biblical World*, V. XIV, N. I: 3-12.
- Heinrich, E. (1936). *Klienfunde aus den Archaischen Tempelschichten in Uruk*, in *Ausgrabungen der Deutschen Forschungsgemeinschaft in Uruk-Warka*, I. Leipzig.
- Hightower, V. P. (2013). "Pearls and the southern Persian/Arabian Gulf: A Lesson in Sustainability", *Environmental History*, V. 18, No 1: 44-59.
- Howard-Carter, T. (1986). "Eyestones and Pearls", *Bahrain Through the Ages: the Archaeology*, eds. Shaikha H.A. Al-Khalifa and M. Rice, London, 305-310.
- Isidorus of Charax, *Parthian Stations*, Kullanılan Metin ve Çeviri: "Parthian Stations by Isidore of Charax, An Account of the Overland Trade Route Between the Levant and India in the First Century BC.", (Çev. W. Schoff), 1914.
- İbn Batûta (Muhammed b. Abdullah), *İbn Batûta Seyahatnamesi*, (çev. A. S. Aykut), C I, 2. Baskı, 2004, İstanbul.
- Kinal, F. (1983). *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara.
- Kiesewetter, H., Uerpmann, H. P., Jasim, S. A. (2000). "Neolithic Jewellery From Jebel al-Buhais", *Proceedings of the Seminar for Arabian Studies*, 30: 137-146.
- Kunz, G. F. ve Stevenson, C. H. (2001). *The Book of the Pearl: Its History, Art, Science and Industry*, New York.
- Lawler, A. (2012). "The Pearl Trade", *Archaeology*, Vol. 65, No. 2, 46-51.
- Ludovico Di Varthema (1863). *The Travels of Ludovico Di Varthema in Egypt, Syria, Arabia Deseta and Arabia Felix, in Persia, India and Ethiopia, 1503 to 1508*, Çev. George P. Badger, London.
- Matlins, A. (2008). *The Pearl Book: The Definitive Buying Guide-How to Select, Buy, Care for & Enjoy Pearls*, 4. Baskı. Woodstock.
- Mery, S., Charpentier V., Beech M. (2008). "First Evidence of Shell Fish-Hook Technology in the Gulf". *Arabian Archaeology and Epigraphy*, S.19: 15-21.
- Mery, S. ve Charpentier, V. (2013). "Neolithic Material Cultures of Oman and the Gulf Seashores from 5500-4500 BCE". *Arabian Archaeology and Epigraphy*, S. 24: 73-78.
- Moorey, P.R. S. (1999). *Ancient Mesopotamian Materials and Industries: The Archaeological*. Eisenbrauns.
- Morgan, J. De, (1905). "Découverte d'une sépulture achéménide de Suse", *Recherches archéologiques (III) Mémoires de la Délégation en Perse VIII*, G. Jéquier, R. De Mecquenem, J. E. Gautier, G. Lampre, A. Jouannin, Allotte de La Fuye & J. de Morgan, Paris, 29-58.
- Oates, J., Davidson T. E., Kamilli D., McKerrel H. (1977). "Seafaring Merchants of Ur?", *Antiquity* 51: 221-234.
- Oppenheim, L. (1954). "The Seafaring Merchants of Ur". *Journal of the American Oriental Society* 74: 6-17.
- Oppenheim, L. (1969). "Babylonian And Assyrian Historical Texts". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament, Third Edition with Supplement*, ed. J. B. Pritchard, New Jersey: 265-318.
- Paterson, A. (2018). "Historical Archaeology of Pearling in the Indian Ocean Through the Lens of North West Australia", *Connecting Continents: Archaeology and History in the Indian Ocean World*, ed. Seetah K., Ohio, 71-204.

- Phillips, C. S. (2002). "Prehistoric Middens and a Cemetery from the Southern Arabian Gulf". *Essays on the Late Prehistory of the Arabian Peninsula*, (Rome, Serie Orientale 93) , eds. Cleuziou, S., Tosi, M. & Zarins J., 169–186.
- Pliny, (the Elder). *Natural History*, (Çev. Rackham, H.), London, 1956, (Loeb Classical Library).
- Reeler, C. N. ve al-Shaikh N. Y. (2011). "Human Use of Coastal and Marine Resources". *Marine Atlas of The Western Arabian Gulf*, eds. R. Loughland, K. A. Al-Abdulkader, 42-77.
- Salvatori, S. (2007). "The Prehistoric Graveyard of Ra's al-Hamra 5, Muscat, Sultanate of Oman", *JOS* 14: 5–202.
- Stiles, K. A, Stiles, N. R., Stiles, N. R. (1943). "The Pearl, a Biological Gem", *Bios*, V. 14, N. 2: 69-80.
- The Epic of Gilgamesh: A New Translation, Translated With an Introduction* by A. George. 2000. Harmondsworth. The Penguin Press
- Theoprastus, *On Stones- de Lapidibus*. (Çev. E. Caley, j. Richards).1956.
- The Periplus Maris Erythraei: Text with Introduction, Translation, and Commentary*, (çev. Casson, L.), New Jersey. 1989.
- Uerpman, M., Uerpman H.P. (1996). "Ubaid Pottery in the Eastern Gulf. New Evidence from Umm al-Qaiwain (U.A.E.)". *Arabian Archaeology and Epigraphy*, 7: 125-139.
- Uyanık, H. (2019). "Eskiçağ'da Basra Körfezi'nin Ticari Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme". *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXXVIII: 394-417.
- <http://bilimgenc.tubitak.gov.tr> erişim: 23.01.2020: 11.30
- <https://popsi.com.tr> erişim: 23.01.2020:12:00
- <https://gulfnews.com> October, 20.2019: erişim 27.01.2020
- <https://www.bbc.com> 21 October 2019: erişim: 27.01.2020

EXTENDED ABSTRACT

Pearl among the precious stones is one of the rare specimens which can be formed by a living being. Pearls are formed in shellfish such as clams, some types of mussels and especially oysters, which are among the marine molluscs. Pearls can grow in different water types (cold-warm, fresh-salty, stream-calm) as well as a wide variety of mollusc. However, the type of both mollusc and water are among the factors affecting the colour and structure of the pearl formed. For this reason, pearls can occur in a wide variety of sizes, shapes and colours. Pearls are usually in mother-of-pearl colour, as well as black, pink, white, grey, green, gold and yellow ones. The formation of a pearl takes many years. Just as pearls are formed, it is not easy to get them out of the water. Pearl fishing is a job that involves various risks and requires courage and experience. Hence, in addition to the natural beauty of pearls, their rarity in nature and the fact that they are very difficult to obtain have made them special and valuable throughout the ages. Therefore, pearls; in addition to its economic values, it has been important in literature, mythology, legends and even holy books throughout history.

The Persian Gulf has been noted for its pearl banks since ancient times and has always been famous for its finest pearls until the mid-20th century. Pearls can also be found in different parts of the world, apart from the Persian Gulf. In fact, Indian beaches are very dense in pearl deposits, and some of the largest pearls come from the Pacific Ocean. Sri Lanka, Australia, Massawa, Jolo, Philippines, Tahiti and Indonesia are among the pearl rich centres. However, the richness of the pearls in the Persian Gulf in terms of both quality and quantity has made it superior to other pearl centres in the world.

The pearl, which was detected in archaeological research and dated as the oldest pearl in the world, was found in the Persian Gulf. This pearl found in the Neolithic settlement on Marawah Island located on the western coast of the Abu Dhabi Emirate of the United Arab Emirates (UAE) is dated to 5800-5600 BC according to C-14 measurements. In addition, many archaeological pearls belonging to the BC 6th-5th millenniums were found in the Persian Gulf. Although this situation shows that a conscious pearl fishing has started in the BC 6th millennium, it has enabled us to count pearl fishing as among the oldest occupations of the people of the region as well as fishing. Since the shores of the Persian Gulf have rich pearl deposits, it is quite natural that the people of the region, where fishing is one of the oldest economic activities, discovered the beauty and value of these stones so early and collected them in large quantities.

Besides, it is known that the beginning of pearl fishing in the Persian Gulf goes back to the BC 6th millennium, it is understood in the light of archaeological data that pearl fishing continued and even traded throughout the Ancient Age. However, there is no written source giving direct information about pearl and pearl fishing in the Persian Gulf until the 4th century BC. This situation has prevented us from obtaining detailed information about pearl fishing and trade in the Persian Gulf in the historical process. The oldest written sources which give detailed information about pearl fishing in the Persian Gulf are the works of ancient authors. In line with these works, it is possible to obtain information about pearl and pearl fishing in the Persian Gulf from the 4th century BC to the 2nd century AD. Ancient authors stated in their works that the Persian Gulf was famous for its pearls, how pearls were formed, the factors which determine their characteristics, quality, value, where they were found and how they were hunted.

As a result, it is understood in the light of archaeological data and limited written sources that pearl fishing was carried out in the Persian Gulf and its surroundings since the BC 6th millennium, and even though we cannot exactly determine the beginning of the pearl trade in the Persian Gulf and its surroundings in the Ancient Age, it was done, too. Pearl fishing and trade, which started in the Ancient age, continued as an important economic activity for the people of the region until the last century, and the Persian Gulf has always been famous for its pearls.